



LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

EXAMENSARBETE VT 2013
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

Le droit contre l'esclavage au Niger

Utmaningar vid översättning av vänstertunga och
informationstäta meningar i fransk samhällsvetenskaplig
text

Författare:
Johan Martelius

Handledare:
Mari Mossberg, svenska
Annika Mörte Alling, franska

SAMMANDRAG

Detta magisterarbete grundar sig på en översättning av *Le droit contre l'esclavage au Niger* (2003), en artikel skriven av den franske historikern och antropologen Roger Botte. Artikeln behandlar det nutida slaveriet i Niger i Västafrika. Min uppsats består utöver översättningen av en textanalys om Bottes artikel, baserad på Hellspong & Ledins (1997) analysmodell. Analysen följs av överväganden inför översättningen och slutligen en översättningskommentar. Översättningskommentaren fokuserar på översättningen av vänstertunga meningar med flera satsled före finita verbet och hanteringen av informationstät franskspråkig text med nominal stil.

Uppsatsens svenska titel:

Le droit contre l'esclavage au Niger – Utmaningar vid översättning av vänstertunga och informationstäta meningar i fransk samhällsvetenskaplig text

Uppsatsens engelska titel:

Le droit contre l'esclavage au Niger – Challenges when translating a French social scientific article to Swedish: high nominal quota and sentences with several constituents before the finite verb

Sökord: översättning, imitativ strategi, Roger Botte, verbalsubstantiv, nominalkvot, satsled före finita verbet, abstraktion, kojunktionellt adverb, vänstertung, informationstät, katafor

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Syfte och motivering av textval.....	4
2. Källtextanalys	5
2.1. Kontext.....	5
2.1.1 Situationskontext.....	5
2.1.2. Intertextuell kontext.....	7
2.1.2.1. Vertikal intertextualitet.....	7
2.1.2.2. Horisontell intertextualitet.....	8
2.2. Textuell struktur.....	10
2.2.1 Temadisposition och komplex kronologi.....	10
2.2.2. Referensbindning.....	10
2.2.3. Konnektivbindning.....	11
2.3. Ideationell struktur.....	13
2.4. Sammanfattning av källtextsanalysen.....	14
3. Överväganden inför översättningen	14
3.1. Global strategi.....	14
3.2. Överväganden på lokal nivå.....	16
4. Översättningskommentar	16
4.1. Problematiska grammatiska konstruktioner i franskan.....	17
4.1.1. Meningar med flera satsled före finita verbet.....	17
4.1.2. Konstruktioner med katafor.....	20
4.2. Textens informationstäthet och abstraktionsgrad.....	21
4.2.1. Andelen substantiv i olika språk och genrer.....	21
4.2.2. Kvantitativa mått på informationstäthet och abstraktionsgrad.....	21
4.2.3. Undersökning av nominalkvot.....	22
4.2.3.1. Metod och material.....	22
4.2.3.2. Resultat och diskussion.....	23
4.2.4. Undersökning av andel verbalsubstantiv.....	24
4.2.4.1. Metod för beräkning av andel verbalsubstantiv.....	25
4.2.4.2. Resultat.....	27
4.2.5. Slutsatser om beräkningarna.....	27
4.2.6. Översättning av meningar med hög nominalkvot.....	28
4.2.7. Översättning av meningar med hög andel verbalsubstantiv.....	29
4.2.8. Avslutande kommentarer om abstraktionsgrad och informationstäthet.....	30
5. Avslutande kommentarer till uppsatsen	30
Källförteckning	31

1. Inledning

Detta är ett magisterarbete som avslutar det första året av översättarutbildningen vid Lunds universitet. Arbetet bygger på en översättning av en fransk källtext som ligger till grund för en analys bestående av en källtextanalys och en översättningskommentar. Uppsatsen har som syfte att belysa de ställningstaganden som gjorts vid översättningen av en fransk samhällsvetenskaplig text och de översättningsproblem som uppstått. Mer specifikt kommer det att handla om hur regler för satskonstruktioner i svenskan leder till svårigheter att översätta franska meningar med många satsled före finita verbet, i synnerhet när det första av dessa satsled är ett konjunktionellt adverb som kommenterar relationen mellan satsens innehåll och den föregående meningen. Vidare har en kvantitativ analys gjorts för att jämföra stil och abstraktionsgrad mellan fransk och svensk samhällsvetenskaplig text, och för att se vilka konsekvenser jämförelsens resultat kan ha på översättningsarbetet.

Källtexten som översatts är en artikel med titeln *Le droit contre l'esclavage au Niger* (Lagstiftning mot slaveri i Niger) som skrivits av den franske antropologen och historikern Roger Botte för tidskriften *Politique Africaine*, nummer 90 från juni 2003, i dess sektion *Conjoncture*. Artikeln handlar om de händelser som ledde fram till att slaveri kriminaliserades i Niger 2003 och de krafter som verkade för och emot att en sådan lagstiftning antogs.

1.1. Syfte och motivering av textval

Jag har valt att översätta en samhällsvetenskaplig artikel från en inflytelserik fransk tidskrift som i synnerhet publicerar vetenskapliga artiklar om Afrika på franska. Att översätta en sådan text kan motiveras av att det bedrivs mycket forskning om Afrika som publiceras på franska. Om artiklar och böcker som handlar om denna forskning översätts till svenska kan utbudet av samhällsvetenskaplig litteratur i Sverige breddas och en balans kan skapas gentemot den dominans av engelskspråkig litteratur som finns på området. Den artikel av Roger Botte som detta magisterarbete handlar om bygger framförallt på en omfattande studie av antislaveriorganisationen Timidria som verkar i Niger. Organisationens studie låg även till grund för ett program som Utbildningsradion sände år 2005. Därmed finns det sannolikt människor i Sverige som tagit del av innehållet i Timidrias rapport. Som jag kommer att ta upp mer ingående i avsnittet om vertikal intertextualitet (2.1.2.1.) publicerar *Politique Africaine* framför allt forskning som anknyter till viktiga nutida sociala och politiska

händelser i Afrika, som en slags vetenskaplig nyhetsbakgrund. Timdrias rapport ingick alltså 2005 i ett program från svensk public service som del av en dokumentär rapport om en aktuell händelse i Afrika. Skulle en svensk tidskrift med vetenskapliga ambitioner vilja publicera en artikel som vetenskaplig nyhetsbakgrund till denna händelse vore en översättning av Bottes artikel ett mycket lämpligt val.

Politique Africaine är en välkänd tidskrift bland afrikaforskare inom flera discipliner och dess största betydelse för dagens samhällsvetenskapliga forskning om Afrika har varit att etablera vikten av att studera aktörer och strukturer utanför de politiska institutionerna för att förstå den afrikanska statens natur (Chabal 2000). Det är en vetenskaplig tidskrift vars artiklar av naturliga skäl framför allt läses av franskspråkiga forskare, eftersom alla artiklar, så när som på ett fåtal, publiceras på franska. Utifrån frågor jag ställt via e-post till svenska afrikaforskare, kan jag dock konstatera att de i stor utsträckning är bekanta eller väl bekanta med tidskriften och ibland hämtar information därifrån. Sverker Finnström, forskare i antropologi vid Uppsala universitet har även blivit publicerad i tidskriften (2008: Nr. 112), vid ett av de få tillfällen då tidskriften publicerar artiklar på engelska. Det förekommer också att översatta artiklar, från framför allt engelska, publiceras (*Politique Africaine* hemsida 2013).

2. Källtextsanalys

I textanalysen använder jag mig av begrepp från Hellspong & Ledins bok *Vägar genom texten* (1997) och kommer att ta upp aspekter som rör textens kontext (framför allt sändar-mottagarsituationen och förhållandet till andra texter) samt dess textuella och ideationella struktur.

2.1. Kontext

2.1.1. Situationskontext

Hellspong & Ledin skriver att en texts kontext är ”hela den språkliga och sociala miljö som texten kommer ur och verkar i” (Hellspong & Ledin 1997:49). För att gå in mer specifikt talar de även om situationskontexten, vilken anknyter till den verksamhet som texten ingår i och vilken i sin tur är knuten till en tid, en plats och ett syfte. Vidare finns inom verksamheten en

kommunikationssituationen sändare och mottagare. I detta avsnitt kommer jag att fokusera på sändarna.

Den mest direkta sändaren är källtextens författare Roger Botte. Han har framför allt forskat om det ”klassiska” afrikanska slaveriet, hur formerna för detta historiska slaveri har efterverkningar för dagens afrikanska stater och hur nya former av slaveri tillkommit. Vidare har han forskat om handeln med afrikaner till andra kontinenter historiskt och om nutida människohandel, allt med huvudsakligt fokus på Västafrika. (Centre d’Etudes Africains 2013.)

Vidare har även tidskriften *Politique Africaine* en viktig sändarroll. Tidskriften ges ut av förlaget Karthala, som startades 1980 av Robert Agenau. Fram till dess hade Agenau varit vicedirektör för det stora franska förlaget L’Harmattan. Han lämnade, tillsammans med andra likasinnade, L’Harmattan på grund av en konflikt om den teoretiska inriktningen på de böcker om utvecklingsländer som förlaget gav ut. Agenau ansåg att inriktningen *beroendeteori*, som under 1970-talet starkt dominerat litteraturen om utvecklingsländer, var förlegad och att man genom den skärmade av sig från den interna dynamiken i olika länder (Mataillet 2004).

I samband med detta knöt det nystartade förlaget till sig ett flertal skribenter som alla hade samma övertygelse om hur i synnerhet Afrikas politiska liv skulle förstås. Det rörde sig om forskare som var kritiska till de generaliserande teorier som dominerat den västerländska teorin om ”tredje världen”. Tillsammans med dessa forskare gav det nya förlaget redan 1981 ut det första numret av *Politique Africaine*, med vetenskapliga artiklar som förenades i ett underifrån-perspektiv (*”politique par le bas”*) beskrivet av en av dess viktigaste skribenter, Jean-François Bayart (Bayart 1981). Afrika skulle inte analyseras utifrån sin plats i världsekonomin och världspolitiken, utan basen för kunskap om kontinenten skulle komma genom att olika stater studeras utifrån sin inneboende sociala dynamik, utan strikt fokus på de formella politiska aktörerna och institutionerna. Religion, civilsamhälle, musik, humor och folkliga rörelser sågs som lika viktiga att studera som den formella politiken. Benämningen *politique par le bas* syftar på perspektivets avståndstagande från den tidigare dominerande franska forskningen som hade ett uppifrån-perspektiv med utgångspunkt i staters konstitution, ofta benämnt *politique par le haut* (Chabal 2000: 827-828).

Med mer än trettio års verksamhet har *Politique Africaine* etablerat sitt forskningsperspektiv och fått ett erkännande även utanför den franskspråkiga världen. Varje nummer är organiserat i temaform och innehåller fem-sex artiklar om ett givet tema som kan vara både ett land och en viss generell aspekt på afrikanska förhållanden, såsom relationen mellan fotboll och politik i Afrika, eller en specifik händelse som när landet Sydsudan

bildades, Gabons mångåriga diktator Omar Bongo dog eller när ett uppror ledde till inbördeskrig i Libyen häromåret.

Sedan 1999 publicerar tidskriften även artiklar utanför varje nummers tema i en sektion som heter *Conjoncture* där två eller tre artiklar publiceras per nummer. I denna sektion vill tidskriften nå ut till en lite bredare publik än den akademiska, och artiklarna har där i allmänhet en inriktning på aktuella händelser som anknyter till Afrikas politiska ekonomi, det vill säga produktionssätt och fördelning av resurser. Artiklarna i *Conjoncture* är skrivna av personer som är experter på sina respektive områden, och det rör sig om relativt kortfattade och sammanfattande texter jämfört med tidskriftens övriga artiklar. Att förlaget genom dessa artiklar vill nå ut till en större publik märks inte minst genom det faktum att innehållet i sektionen *Conjoncture* direkt är tillgängligt på Internet via tidskriftens hemsida. Där publiceras annars ett nytt nummer i sin helhet först tio år efter utgivandet av dess pappersutgåva. (Politique Africaines hemsida 2013.)

2.1.2. Intertextuell kontext

Den intertextuella kontexten handlar om hur en text förhåller sig till andra texter inom samma genre (vertikal intertextualitet) och texter från andra genrer (horisontell intertextualitet). Angående den vertikala intertextualiteten kommer jag att ta upp aspekter på artikeln som går att anknyta till det faktum att den publicerats i *Politique Africaine*. När det gäller horisontell intertextualitet kommer jag att beröra hur texten använder sig av det forskningsmaterial som den bygger på, framför allt Timidrias undersökning.

2.1.2.1. Vertikal intertextualitet

Texten förhåller sig formmässigt till det format som gäller för artiklar som publiceras i *Politique Africaine*. I dessa artiklar presenteras all bibliografisk information i fotnoter placerade längst ner på varje eller varannan sida, och ingen källförteckning i slutet av artikeln eller numret förekommer. Mitt generella intryck är även att fotnoterna också används frikostigt för förtydligande information om sådant som nämns i den löpande texten.

För de artikelförfattare som vill publicera artiklar som anknyter till ett nummers tema, publicerar *Politique Africaine* på sin hemsida utförliga förslag på olika forskningsprojekt inom temat. Här framgår tydligt hur tidskriften ser det som sin uppgift att belysa hur politiska och samhällsekonomiska fenomen yttrar sig på lokal- och individnivå,

ofta genom att konstatera att andra publikationer redan finns som belyser ett större perspektiv. Dessa förslag kan ge konkreta exempel på aktörer och processer som tidskriften vill belysa mer djupgående, och förslagen blir därmed ett sätt att markera för presumtiva skribenter den önskade forskningsinriktningen på artiklar som kan vara aktuella för publicering. Numret som kommer att ges ut i oktober 2013 har till exempel som tema den afrikanska gruvsektorn, och det publicerades ett upprop till skribenterna under hösten 2012 där tidskriften preciserar sitt syfte: att utifrån ett underifrånperspektiv studera de samhällsförändringar som orsakats av utländska investeringar i gruvindustrin. Sedan ges mer konkreta exempel på forskningsområden, som studier av hur lokala afrikanska eliter i ett specifikt land kan konsolidera sin makt genom att dra nytta av den relation de utvecklar med exempelvis utländska gruvbolag. Andra förslag på forskningsområden är arbetsförhållanden och arbetsmarknadsrelationer för inhemska afrikanska gruvarbetare som arbetar åt stora indiska eller kinesiska gruvbolag. Angående detta forskningsområde förklarar därpå tidskriften att kunskaper om dessa förhållanden är nödvändiga för att förstå händelser som konflikten och massakern i Marikana, Sydafrika, som inträffade år 2012. På så sätt vill alltså tidskriften anknyta till aktuella händelser och bidra med en bakgrundsanalys, som tar sin utgångspunkt i studiet av aktörer utanför de formella politiska institutionerna. (Politique Africaines hemsida; Chabal 2000: 827f.) Vetenskapsteoretiska och ideologiska ställningstaganden är således redan gjorda av tidskriftens redaktion och mitt intryck är att det därför inte i någon större utsträckning är önskvärt att skribenter själva avgör vilken vetenskapsteoretisk utgångspunkt som är relevant.

2.1.2.2. Horisontell intertextualitet

Det viktigaste underliggande materialet till källtexten är, precis som Botte tidigt påpekar, Timidrias undersökning om slaveriet i Niger. Botte presenterar inte bara hur undersökningen gått till rent praktiskt, vilka som deltagit och hur många som arbetat med den, utan även exempel på vilka frågor som ställts. Vidare redogör han för exempel på svar på frågorna, tillsammans med statistik om hur många som svarat på just det sättet, eventuellt med regional snedfördelning och slutsatser som kan dras utifrån de svar som inkommit. Viktig som material för artikelns innehåll är även den reviderade Artikel 270 i den nigeriska brottsbalken, som det ofta refereras till och som följer tidskriftsartikeln såsom bilaga. Denna lagtexts innehåll presenteras i källtexten i två meningar som innehåller citat från själva lagtexten. Citaten vävs

dock syntaktiskt samman med författarens egna tillägg, så att den grafiska meningen består av fyra åtskilda citat:

La « personne de condition servile » est définie comme celle qui « est placée dans le statut ou la condition qui résulte », notamment, de pratiques telles que la « servitude ou toute autre forme de soumission ou de dépendance absolue à un maître » ; et l'esclavage comme l'« état ou la condition d'un individu sur lequel s'exercent les attributs du droit de propriété ou certains d'entre eux ». (KT rad 167)

En "livegen person" definieras där som en person som "försatts i en ställning eller ett tillstånd som är en följd av" i synnerhet "träldom eller varje annan situation där någon är totalt underkastad eller beroende av en ägare". Och slaveri definieras som "den ställning eller det tillstånd en person har, över vilken ett eller alla av de rekvisit som hör samman med äganderätten utövas".

Som fallet ofta är med vetenskapliga texter är även denna text rik på referenser till andra texter, både vetenskapliga och icke-vetenskapliga, som citeras för att fördjupa något som artikelförfattaren refererar till. I dessa fall är det inte ovanligt att Botte använder samma teknik som ovan och inleder en mening med egna ord för att sedan låta samma syntaktiska mening övergå i ett citat, på så sätt att den icke-citerade delen av meningen blir ett slags upptakt till citatet:

André Salifou l'a bien noté, la Conférence nationale, moment fort du processus de démocratisation, n'a rien dit sur le fait que « la valeur de l'homme et sa place [dans la société] procéderait essentiellement de ses qualités intrinsèques plutôt que de sa naissance ». (KT rad 141)

Som André Salifou så riktigt påpekat så var den Nationella konferensen, detta starka ögonblick i demokratiseringsprocessen, fullkomligt tyst angående det faktum att "människans värde och plats (i samhället) ska härröra från hennes inneboende egenskaper snarare än hennes börd".

Anmärkningsvärt i denna artikel är dock att påståenden innanför citattecknen inte alltid har till uppgift att återge direkta citat utan ibland används för att summera någons ståndpunkt i en fråga:

Les pressions auraient été trop fortes et les compromis avec les autorités traditionnelles auraient vidé les textes de toute efficacité en raison de connivences multiples, que l'on peut résumer ainsi : « Nous vous laissons diriger l'État, laissez-nous nous occuper des campagnes. » (KT rad 384)

Påtryckningarna skulle varit för starka och kompromisserna med det traditionella ledarskapet skulle ha tömt texterna på all slagkraft på grund av olika hemliga

samförstånd som kan sammanfattas som: ”Vi låter er styra staten, så låt oss ta hand om landsbygden”.

2.2. Textuell struktur

2.2.1. Temadisposition och komplex kronologi

Artikeln är uppdelad i tre tematiska delar: slaveriet som institution i Niger, förändringarna av landets slaverilagar under tidigt 2000-tal och slutligen antislaveriorganisationen Timidrias arbete för att genomföra sin omfattande studie. De två första delarna kännetecknas av en komplex kronologi inom ramen för de respektive temana. Detta innebär att författaren presenterar fakta i en viss ordning, vilket fungerar som ett sätt att argumentera för en viss förståelse av de händelseförlopp som beskrivs. En händelse kan exempelvis presenteras för att därefter tillskrivas en bakgrund i en tidigare händelse. Ibland kan tvärtom först en bakgrund anges som sedan explicit benämns som den kontext i vilken en senare händelse inträffar.

2.2.2. Referensbindning

Textens tre avsnitt med sina olika teman innehåller tre olika ledfamiljer. I den första som handlar om slaveriet och hur det påverkar samhällsstrukturen är *esclavage* (slaveri) en ledfamilj med relativt lös bindning, där delidentitet och association dominerar. Delidentitet finns i ord som *maître* (herre) och *esclave* (slav). Eftersom slavidentiteten går i arv fungerar andra uttryck i sin tur som identitetsbindning i förhållande till *esclave*, som till exempel *descendant d'esclaves* (slavättling). Samma företeelse, att vara slavättling och därigenom född till att vara slav, kan även benämnas med varierad upprepning som i *l'origine servile* (slavhärkomst) och *ascendance servile* (slavbörd). Ordet *esclavage* fungerar även som delidentitet till överordnade sambandsled bestående av mer abstrakta uttryck som *les vieilles logiques sociales et culturelles ancrées dans la coutume* ("gamla sociala och kulturella tänkesätt med förankring i sedvänjan") eller *systèmes fondés sur l'inégalité des êtres humains* ("system som bygger på ojämlikhet mellan människor"). Det intressanta är att båda dessa uttryck ingår i samma mening och har som funktion att höja abstraktionsnivån på begreppet slaveri och inordna det i en kategori av företeelser.

Referensbindningen om kriminalisering av slaveri, som är temat för artikelns andra avsnitt, ger prov på flera för franskt skriftspråk typiska drag: preferens för lexikal variation för att benämna en enskild företeelse (Lundquist 2005: 73f) och en frekvent användning av

verbalsubstantiv, i kursiv fetstil nedan. Den nya lagstiftningen innebär således *criminalisation [de l'esclavage]* (kriminalisering), *aligner la législation nationale* (anpassa landets lagstiftning), *l'abolition de l'esclavage* (slaveriets avskaffande), *modification du code pénal* (ändring av brottsbalken), *incriminations nouvelles portant sur l'esclavage* (nya åtalsgrunder gällande slaveri), *révision du code pénal* (ändring av brottsbalken). Det rör sig i huvudsak om varierad upprepning med små nyansskillnader. Valet att använda olika verbalsubstantiv för den varierade upprepningen understryker att det är en handling, samtidigt som handlingen blir något mer abstrakt genom att verbet nominaliseras. Enligt Lundquist (2005: 78-79), används med fördel den här sortens anaforiska substantivsyntagm i franskan för att tillföra ny information. Hon menar vidare att det är ett generellt mönster att substantiv i franskan och andra romanska språk tenderar att innehålla mer semantisk information än substantiv i germanska språk, där den semantiska tyngden ofta ligger i verbfraser.

I det avslutande avsnittet, som handlar om Timidrias undersökning, dominerar referensbindning med delidentitet. Olika aspekter på undersökningen (*l'enquête*) benämns såsom *dénombrement des esclaves* (folkräkning av slavarna), *les entretiens* (intervjuerna), *questions* (frågor), *questionnaires* (frågeformulär), *les enquêté(e)s* eller *la personne interrogée* (de eller den utfrågade), *enquêteurs* (utfrågare), *superviseurs* (kontrollanter) etc. Generellt är delidentitet en svagare referensbindning än identisk bindning, men eftersom texten där dessa referenter dyker upp är koncentrerad på just undersökningen, blir inte referensbindningen på något sätt tvetydig.

2.2.3. Konnektivbindning

Inom textens tre avsnitt sker som tidigare nämns ibland kronologiska hopp eller tematiska avbrott. Dessa markeras tydligt genom nytt stycke och generellt någon form av konnektiv. Två gånger när författaren vill visa att det föregående är en bakgrund till det nästkommande inleder han nytt stycke eller avsnitt med *C'est dans ce contexte que...* ("Det är i denna kontext som..." rad 353 och 550), vilket då markerar att det som tidigare lästs ska ses som bakgrund till det som följer. Författaren använder även relativt ofta den adversativa konjunktionen *or*. Den kan markera adversativitet eller att det sker ett byte till ett nytt mikrotema. Den temabytande funktionen är inte så vanlig bland svenska konjunktioner varför jag ansett att konjunktionen, när den har denna funktion, helt kan utelämnas vid översättningen:

KT : Quant aux descendants d’esclaves, ils sont par conséquent tenus à l’écart des processus de décision touchant à la gestion d’une communauté traditionnelle. **Or**, cette spécificité de l’organisation de l’administration territoriale est de nature à compromettre sérieusement l’effectivité du dispositif juridique de lutte contre l’esclavage et les pratiques analogues (...) (KT rad 472)

MT: Ättlingar till slavar är således utestängda från beslutsprocesser som rör hur ett traditionellt samhälle styrs. (Ø) Detta särdrag hos den lokala förvaltningsorganisationen innebär ett allvarligt hinder för rättsväsendets effektivitet för bekämpning av slaveri och liknande förhållanden.

Mer typiskt används dock *or* för att uttrycka resonemang av typen *visserligen så...(...) men å andra sidan så...*, som i exemplet nedan:

KT : La répartition par sexe et par région met en évidence une proportion plus grande d’hommes que de femmes, sans qu’aucune conclusion ne puisse en être tirée. En effet, lors de l’enquête, les hommes interrogeaient les hommes et, pour des raisons évidentes de pudeur, les femmes les femmes. **Or**, à Timidria, les femmes sont nettement moins nombreuses que les hommes dans les structures organisées. (KT rad 772)

MT: Regionstillhörigheten och könsfördelningen bland de intervjuade ger vid handen en större andel män än kvinnor, utan att någon som helst slutsats kan dras utifrån detta. Faktum är att det vid undersökningen var män som intervjuade männen och – av uppenbarliga anständighetsskäl – kvinnor som intervjuade kvinnorna. **Men** i Timidrias organisation finns betydligt färre kvinnor än män.

Konnektiver i initial position följda av komma är vanliga i den här typen av fransk vetenskaplig text av argumenterande natur. Förutom ovan nämnda *or* återfinns exempel som *au demeurant* ("för övrigt"), *en outre* ("dessutom"), *enfin* ("slutligen"), *d’une part* ("dels") och *d’autre part* ("dels"). Till skillnad mot *or* har dessa konnektiver dock inte flera olika funktioner i källtexten utan är genomgående additiva. På initial position följt av komma förekommer även en konsekutiv konnektiv: *ainsi* ("således, sålunda").

2.3. Ideationell struktur

Bottes artikel har två huvudteman som utgörs av två relaterade händelser som inträffade i maj 2003, inom loppet av fem dagar. Den 5 maj antog Nigers parlament en ny reviderad brottsbalk varigenom slaveri kriminaliseras, och den 10 maj publicerar antislaveriorganisationen Timidria sin rapport om slaveriet i Niger, baserad på den stora undersökning organisationen

gjort. Bottes avsnitt om bakgrunden till de två händelserna år 2003, i synnerhet till lagstiftandet, innehåller några huvudsakliga mikropropositioner: (1) Slaveriet utgör en del av den nigeriska samhällstrukturen som starkt påverkar relationen mellan människor. (2) Därför var det oväntat att landets parlament år 2003 lagstiftade mot slaveri. (3) Men det finns anledning att tro att lagstiftandet kan ha skett mot bakgrund av det slutdokument som landets traditionella ledare undertecknade vid ett möte med International Labour Organization år 2001, där de åtog sig att verka för slaveriets utplåning. (4) Arbetet för en kriminalisering av slaveriet inleddes 1999 av landets dåvarande övergångsregering i syfte att återupprätta internationella bidragsgivares förtroende. (5) Det hör till saken att övergångsregeringen inte var beroende av det traditionella ledarskapets stöd och att den därför kunde statuera exempel på detta ledarskaps bekostnad.

Textbindningen är ofta subtil i och med att författaren använder själva ordningen enligt vilken olika händelser presenteras (som många gånger inte är kronologisk) för att ge sin version av vad som är bakgrund eller orsak till vad. De ovan nämnda mikropropositionerna saknar generellt en kärnmening som sammanfattar propositionen, men det kan finnas centrala antydningar i en enda mening, som för mikroproposition 4:

L'équipe de la transition, isolée sur le plan international (suppression des aides) après l'assassinat de Baré, se réfère aux *valeurs fondamentales* et prône la réconciliation. (KT rad 339)

Övergångsregeringen som isolerats internationellt (och fått sitt bistånd indraget) efter mordet på Baré åberopar *grundläggande värderingar* och förespråkar försoning.

Det indragna biståndet som motivation framstår i meningen ovan som en viktig bakgrund till de förändringar av lagarna som kommer att genomföras; att det rör sig om lagar som ska stärka de mänskliga rättigheterna framgår av det kursiverade *valeurs fondamentales*.

2.4. Sammanfattning av källtextsanalysen

Det viktigaste som finns att notera när det gäller kontexten är till att börja med tidskriftens vetenskapsteoretiska inriktning, med fokus på den interna dynamiken i afrikanska samhällen. Vidare är Bottes bakgrund som historiker, antropolog och forskare med inriktning på västafrikanskt slaveri relevant, liksom de dokument som utgör artikelns mest väsentliga

material: Timidrias undersökning och den reviderade nigeriska lagtexten som definierar brott mot slaveri.

När det gäller den textuella strukturen har vi till att börja med konstaterat att temadispositionen har en komplex kronologi. Vidare kännetecknas artikeln av en referensbindning med ofta varierad upprepning i de fall där identitetsbindning används. När sambandsleden binds samman med delidentitet sker det i tematiskt koncentrerade textavsnitt där delidentitetsbindning inte innebär att referensbindningen blir tvetydig. Konnektivbindningen kännetecknas i vissa fall av konnektiver med funktioner som inte behöver uttryckas med en konnektiv i motsvarande sammanhang i en svensk text.

Den ideationella strukturen kännetecknas av två huvudsakliga teman inom ramen för makrotemat om slaveriet i Niger: undersökningen om slaveri och den förändrade lagstiftningen. De propositioner som texten uttrycker om förhållandena mellan antislaveriorganisationen Timidria, landets reviderade brottslagstiftning, dess regering och det traditionella ledarskapet är ofta implicita och framgår av textens disposition.

3. Överväganden inför översättningen

3.1. Global strategi

Källtexten är i första hand skriven för samhällsvetare som är franskspråkiga eller har tillräckliga kunskaper i det franska språket för att ta till sig denna typ av text och som har ett särskilt intresse för Afrika. Således är inte målgruppen nödvändigtvis någon med specifika kunskaper om just Niger, utan artikeln kan läsas med anledning av till exempel ett bredare intresse för slaveri och människohandel, mänskliga rättigheter, arbetsrätt eller jämförande studier av afrikansk politik eller rättssociologi. Den översatta textens målgrupp är inte mer specialiserad på området än vad som kan förväntas av målgruppen för källtexten. Översättningens målgrupp är svenska samhällsvetare som kan vara särskilt intresserade av vilken som helst av de aspekter som nämndes ovan (Afrika, arbetsrätt, rättssociologi etc.). Anpassningen till målspråkskulturen är av dessa skäl i synnerhet begränsad till den språkliga nivån.

De överväganden som varit centrala för denna översättningsuppgift är framför allt sådana som rör hur texten ska anpassas till ett svenskt samhällsvetenskapligt språkbruk. Lita Lundquist skriver i sin bok *Oversættelse* (2007:37f) att det finns två huvudsakliga globala strategier en översättare kan tillämpa för att översätta en text: funktionell respektive imitativ strategi. Typfallet för en text som bör översättas med en funktionell global strategi är en brukstext av typen instruktionsbok som ska leda till en viss handling. Det är en text där brukaren i målspråkskulturen inte ska behöva tänka så mycket på att det är en översättning, utan det viktigaste är att textens innehåll presenteras på ett sätt som gör att textens funktion överförs. Översättaren anpassar budskapet till normer i målspråkskulturen om hur man uppmanar till handling i genren och ser samtidigt naturligtvis till att rätt terminologi används, så att ett tändstift blir ett tändstift etc. En imitativ strategi bör användas när det i första hand är källtextens utformning, och inte målspråkskulturen, som avgör hur ett visst budskap presenteras. Enligt Lundquist är en global imitativ strategi lämplig när det rör sig om texter från litterära, filosofiska och vetenskapliga auktoriteter, vars tanke och uttryckssätt tätt hänger samman. Med en imitativ strategi ska översättaren lägga vikt vid att bevara originaltextens ton och stil, eftersom dessa ofta är starkt associerade med författaren och kan vara det som, mer än textens innehåll, utmärker författaren.

I det här fallet rör det sig om en text av Roger Botte, en historiker och antropolog som publicerat vetenskapliga texter om Afrika sedan 1960-talet och utvecklat en expertis om de olika formerna av slaveri som förekommer och förekommit historiskt i Västafrika. Detta gör det svårt att hävda annat än att det rör sig om en vetenskaplig auktoritet. Botte presenterar innehållet i sin text i en viss kronologi och tar upp de aspekter som han utifrån sin kunskap på området ser som relevanta. Dessutom lägger han fram mer eller mindre explicita teser och orsakssamband. Dessa är viktiga att göra skönjbara i måltexten utan att explicitera i alltför hög grad, eftersom en explicitering kan innebära att jag som översättare låter mina tolkningar av texten tala istället för texten själv.

När det gäller Bottes status som vetenskaplig auktoritet så behöver ju denna status inte nödvändigtvis innebära att författaren är vida berömd. I det här fallet rör det sig om en översättning ämnad för svenska samhällsvetare och i Sverige finns det relativt få forskare inom samhällsvetenskap som har huvudsaklig inriktning på Afrika. De tre av dessa forskare som jag lyckats kontakta via e-post vet inte någonting alls om Roger Botte, även om de känner till den vid tidskriften *Politique Africaine* mer berömda skribenten Jean-François Bayart. Det är således mer sannolikt att svenskar som skulle fatta intresse för artikeln i första hand skulle lockas av dess tema eller av tidskriften den publicerats i, snarare än av att den har

en viss författare. Men har man redan intresset för ämnet kan det vara intressant att se hur den här författaren uttrycker sig om ämnet och hur han beskriver fenomenet, så därmed är det mer formen på texten än normer i målspråkskulturen som ska avgöra hur texten översätts. Jag har följaktligen valt en global imitativ strategi.

3.2. Överväganden på lokal nivå

Det som ska hållas i åtanke när man använder en imitativ global översättningsstrategi är att det är viktigt att källspråkets satsstrukturer inte blint får styra utformningen av måltexten. Som Lundquist (2007:40) påpekar kan exempelvis en imitativ översättning av en argumenterande text få en annan ton på målspråket om översättaren inte träffar rätt funktionellt när det gäller de pragmatiska adverbena eller diskursmarkörerna. Som nämnts ovan i textanalysens avsnitt om konnektivbindning finns det ibland skäl att i en text som Roger Bottes artikel, som är relativt argumentativ i sin stil, utelämna vissa konnektiver och adverb som saknar lämpliga motsvarigheter på svenska. De närmaste svenska motsvarigheterna kan vara mer övertydliga och därför bidra till en mindre försiktig argumentation. Som jag kommer att redogöra för i den kommande översättningskommentaren händer det dock i översättningen av denna källtext även att konnektiver och konjunktionella adverb med argumentativ och samordnande funktion utelämnas av skäl som har att göra med skillnader mellan käll- och målspråk vad avser möjliga satskonstruktioner.

4. Översättningskommentar

I denna översättningskommentar kommer jag att ta upp och fördjupa de huvudsakliga problemområden som aktualiserats i samband med översättningen av Roger Bottes artikel. Områden som kommer att fördjupas är skillnader i stil och språkbruk mellan franska och svenska samhällvetenskapliga texter. De aspekter som kommer tas upp är i synnerhet informationstäthet och abstraktionsgrad. Dessförinnan kommer problem som anknyter till olika möjligheter för meningsbyggnad i svenska och franska att tas upp, som kan innebära särskilda utmaningar för en översättare.

4.1. Problematiska grammatiska konstruktioner i franskan

4.1.1. Meningar med flera satsled före finita verbet

I svenskan bildas påståendesatser i regel genom FV2-ordföljd med finita verbet på andra plats och ett satsled på initialpositionen (fundamentet). På fundamentplats kan finnas subjekt (**Du** har inte träffat honom än), objekt (**Honom** har du inte träffat än), satsadverbial (**Inte** har du träffat honom än), eller en annan typ av adverbial som exempelvis tids- rums- eller sättsadverbial (**Än** har du inte träffat honom) (Ekerot 2011:73f). I franskan kan meningsstrukturer avvika från hur svenska meningar brukar se ut, och ett exempel på detta är hur fler än ett satsled kan placeras före det finita verbet. I svenskan däremot tillåts bara ett satsled före det finita verbet, med undantag för vissa möjligheter med extraposition, som kan vara före fundamentet eller ibland efter den egentliga satsen (Ekerot 2011:77ff; 209). Detta gäller framför allt adverbiella uttryck som anger förutsättningarna för det följande påståendet till exempel *kort sagt, (...)* eller *hur som helst, (...)*. I franska texter, såsom källtexten, kan motsvarigheter till dessa adverbiella uttryck förekomma på samma sätt i extraposition, men de kan även följas av andra kommenterande uttryck i exempelvis bisatsform eller som nedan med adverbiella inskott (1) och nominalfraser som sammankopplas med subjektet (2) (finita verbet i fetstil):

La lutte de Timidria au Niger pour que les esclaves soient libérés, (1)en droit et dans la pratique, de l'oppression à laquelle ils sont soumis, (2)de même que la promulgation d'un nouveau code pénal, **pourrait** avoir des répercussions ailleurs en Afrique (...) (KT rad 850)

Timidrias kamp för att slaverna i Niger – enligt lagen och i praktiken – ska befrias från det förtryck de lever under, **kan** tillsammans med införandet av de nya åtalpunkterna i brottsbalken komma att få återverkningar på andra håll i Afrika.

Detta är en mening som är viktig för artikeln då den inleder artikelns avslutande två stycken där författaren placerar artikelns innehåll i en större afrikansk kontext. Min imitativa strategi innebär som tidigare nämnts att jag i den mån det är grammatiskt och stilistiskt möjligt försöker bevara författarens uttryckssätt. I det här fallet har jag använt en tankstreckskonstruktion för att göra det möjligt att låta meningen inledas med i stort sett samma information före det finita verbet som i originalets utbyggda nominalfras. Tankstreckskonstruktionen används av tydlighetsskäl för att markera att inskottet ingår i den långa nominalfras inklusive att-sats som återfinns på fundamentplats i översättningen. Den

enda viktiga skillnaden på informationsföljden mellan källtext och översättning är att ”*tillsammans med införandet av de nya åtalspunkterna*” inte kan placeras före det finita verbet som i originalet.

Som jag kommer att visa i exemplen nedan kan vissa av de satsled som i franskan placeras i fundamentet vålla särskilda problem vid översättning. Detta gäller framför allt meningar som inleds med ett satsadverbial som nästan oavsett hur de översätts får en annan argumentativ funktion i svenskan därför att det måste hamna på satsadverbialplats. Denna svårighet att träffa rätt i argumentationen har som effekt att jag i översättningen ofta helt enkelt väljer att utelämna adverbialen i översättningen. Här följer några exempel med adverbialen *en fait*:

Legs de l'administration coloniale, où elle jouait un rôle de courroie de transmission entre les populations locales et le pouvoir colonial, la chefferie constitue toujours un puissant agent électoral ; c'est pourquoi tous les régimes, depuis l'indépendance, ont apporté leur soutien à cette institution. **En fait**, comme le remarque Kimba Idrissa, l'État postcolonial, comme son prédécesseur, est demeuré un « État minimal (...) » (KT rad 446)

Det traditionella ledarskapet är ett arv från kolonialtiden där det fungerade som en länk i kedjan mellan lokalbefolkning och kolonialstat och det utgör fortfarande en mäktig ”röstmäklare” i det postkoloniala samhället. Det är därför alla regimer sedan självständigheten har gett sitt stöd till denna institution. (Ø) Som Kimba Idrissa påpekat har den postkoloniala staten, likt sin företrädare, förblivit en ”minimal stat (...)

Som framgår har satsadverbialen *en fait* (vilket i Norstedts franska lexikon översätts med ”i själva verket”, ”faktiskt”) helt utelämnats från översättningen eftersom det inte får samma funktion i den svenska meningen om det flyttas till satsadverbialplats enligt svensk meningsbyggnad och ges en av Norstedts föreslagna översättningar:

Som Kimba Idrissa påpekat har den postkoloniala staten, likt sin företrädare, **i själva verket** förblivit en ”minimal stat (...)

I Bottes artikel finns fyra meningar som inleds med *En fait* följt av komma, och när detta adverbial följs av ytterligare satsled i fundamentet blir det svårt att översätta det utan att sambandet med föregående mening försvinner. Detta beror i huvudsak på att adverbialen måste flyttas till satsadverbialplats i översättningen. I endast ett av fallen har jag på något sätt översatt *en fait* till ett svenskt adverb på satsadverbialposition. Som vi ska se nedan beror det

på att *en fait* här samordnas med den adversativa bisatsinledaren *bien que* som visar på en motsättning mellan informationen i huvudsatsen och bisatsen som följer.

Le projet de modification du code se heurte d'abord à des résistances, certains militaires craignant en effet qu'il vise à les faire condamner, mais, en définitive, il existe une bonne volonté manifeste du Conseil de réconciliation sur la question de l'esclavage. **En fait**, et bien que le commandant Wanké soit issu d'une famille de chefferie, le Conseil constitue un cadre propice à cette avancée (...) (KT rad 372)

Arbetet med ändringen av brottsbalken stöter först på motstånd eftersom vissa militärer tror att avsikten är att få dem dömda. Slutligen visar övergångsrådet prov på god vilja till försoning i slaverifrågan. Trots att befälhavare Wanké kommer från en hövdingasläkt visar sig **faktiskt** övergångsrådet vara en lämplig plattform för detta lagändringsprojekt.

Här har jag valt att översätta *en fait*, eftersom samordningen med den påföljande bisatsen genom *et* ("och") gör att det inte handlar om samma radning av initiala satsdelar som i föregående exempel. Här blir adverbialet *faktiskt* samma slags länk mellan bisats och huvudsats som *en fait* i det här fallet utgör i källtexten.

En skillnad mellan franskans *en fait* och svenskans adverb *faktiskt* är att det svenska adverbet framför allt används för att markera att meningens innehåll är oväntat (Svensk Ordbok utgiven av Svenska Akademien, SO 2009), medan *en fait* även har andra funktioner som att markera att det rör sig om de verkliga förhållandena, utan att detta behöver motsäga något annat (Trésor de la langue française informatisé). Denna betydelse påminner istället om det svenska **adjektivet** *faktisk*, som i *de faktiska förhållandena* (SO 2009). Men som vi ser i meningen nedan väljer jag att inte försöker väva in detta adjektiv istället för adverbialet:

(...) notamment en Mauritanie où une organisation similaire, SOS-esclaves, défend dans un contexte très répressif les mêmes valeurs. **En fait**, dans ce pays, depuis le discours présidentiel de janvier 1997 réduisant la question de l'esclavage à un complot instrumentalisé de l'extérieur, le sujet *est* tabou. (KT rad 857)

Detta gäller i synnerhet Mauretanien, där en liknande organisation vid namn SOS-esclaves (SOS-slavar) kraftigt undertrycks i sitt försvar av samma värderingar som de Timidria står för. (Ø) I Mauretanien är frågan om slaveriet tabu, efter att den i ett tal av presidenten i januari 1997 reducerats till att betraktas som en internationell komplott.

Det faktum att frågan om slaveriet är tabu är inte på något sätt oväntat med anledning av den information som ges i meningen innan. Att använda sig av ett svenskt satsadverbial som *faktiskt* i den här meningen för att översätta *en fait* hade förefallit konstigt eftersom vi i

meningen innan får veta att en organisation kraftigt undertrycks och informationen i den påföljande meningen motsäger inte på något sätt detta.

Sammanfattningsvis kan konstateras att satsadverbial som *en fait* i initialposition kan ha en kommenterande funktion i förhållande till den föregående meningen, men det är inte säkert att så är fallet. När detta adverbial följs av flera satsled före det finita verbet blir det mycket svårt att bevara den tillbakasyftande funktionen i översättning till svenska, eftersom svensk satsstruktur då gör det nödvändigt att placera ett motsvarande adverbial på satsadverbialplats. Där blir syftningen ofta en annan och därför blir det bättre att utelämna adverbialen helt från översättningen.

4.1.2. Konstruktioner med katafor

En annan typ av konstruktion som det är viktigt att vara försiktig med vid översättning från franska till svenska är kataforiska konstruktioner, som kan vara svårtolkade i en svensk text. Kataforer utgörs ofta av pronomen, och de syftar framåt mot en referent längre fram i texten, till skillnad från anaforer som syftar bakåt (Cutting 2002:10), som detta exempel från källtexten, med kataforen i fetstil som syftar framåt i texten till en referent (understruken):

Legs de l'administration coloniale, où **elle** jouait un rôle de courroie de transmission entre les populations locales et le pouvoir colonial, la chefferie constitue toujours un puissant agent électoral; (...) (KT rad 439)

Det traditionella ledarskapet är ett arv från kolonialtiden där **det** utgjorde en länk i kedjan mellan lokalbefolkning och kolonialstat och det utgör fortfarande en mäktig "röstmäklare" i det postkoloniala samhället.

Meningen inleds med ett fritt predikativ (*Legs de l'administration coloniale*), vilket också är något som förekommer betydligt mer frekvent i franskan än i svenskan. När ett sådant fritt predikativ står i initialposition i en mening i källtexten innebär det vid översättning nästan alltid att både subjekt och finit hjälpverb måste placeras före predikativet (markerat i fet kursivstil) för att inleda meningen: *Det traditionella ledarskapet är **ett arv från kolonialtiden***. Detta blir något av en lösning på problemet med kataforen, eftersom den nu blir en anafor när subjektet placerats före det fria predikativet.

4.2. Textens informationstäthet och abstraktionsgrad

4.2.1. Andelen substantiv i olika språk och genrer

Som Vinay & Darbelnet (1995:102) påpekar är franskan ett språk med en stor förkärlek för substantiv på bekostnad av verb. Och även på svenska brukar det vara fallet att vetenskapliga texter präglas av en nominal stil med mycket substantiv i förhållande till antalet verb (Lagerholm 2008:108). En fråga som får relevans för översättningen av en franskspråkig vetenskaplig text är då hur pass nominal en sådan text är i förhållande till exempelvis journalistisk fransk text och likaledes hur stor skillnaden är mellan svensk journalistisk respektive vetenskaplig text. En sådan analys kan då ge en uppfattning om i vilken utsträckning det är önskvärt att dra ner på substantivfrekvensen vid översättning av fransk vetenskaplig text. En hög nominalkvot höjer textens abstraktionsnivå, i synnerhet när substantiven är abstrakta och har stort betydelseomfång. Eftersom substantiv är den mest informationstunga ordklassen ökar också textens informationstäthet när den präglas av en hög andel substantiv (Lagerholm 2008:107f). Enligt Lundquist (2005:79) är generellt franska substantiv mindre abstrakta och mer precisa än vad fallet är för germanska språk, medan det omvända förhållandet gäller för verb. Enligt de premisserna kan det vara möjligt att en fransk text skulle vara ännu mer informationstät än till exempel en svensk text med samma andel substantiv. De mer precisa substantiven i franskan skulle dock innebära att den svenska texten vore mer abstrakt om den har samma andel substantiv som den franska. Svenskan skulle således vinna i precision om andelen verb höjs.

4.2.2. Kvantitativa mått på informationstäthet och abstraktionsgrad

Jag har gjort en uträkning av nominalkvot, för att bedöma informationstätheten, och av andel verbalsubstantiv för att bedöma abstraktionsgraden i Bottes artikel. Undersökningen har baserats på de 1500 första orden av Roger Bottes text. Dessa siffror har jag sedan jämfört med samma undersökning gjord på motsvarande textmängd fransk journalistisk text, svensk vetenskaplig text och svensk journalistisk text. Jag har använt mig av en formel för uträkning av nominalkvot som beskrivs av Melin & Lange (2000:48) i boken *Att analysera text*. Enligt Lagerholm (2008:108) utgör verbalsubstantiv en särskild kategori av abstrakta substantiv. Jag ansåg att det fanns metodologiska fördelar att låta verbalsubstantiv representera de abstrakta substantiven och därför har jag räknat andelen verbalsubstantiv som ett mått på substantivens

abstraktionsgrad. Svårare hade varit att kategorisera varje substantiv som abstrakt eller konkret eftersom en sådan kategorisering alltid kräver att substantivet jämförs med ett annat, vilket kan ge utrymme till mycket godtycklighet. Uträkningen av verbalsubstantivens andel av substantiven hänger ihop med uträkningen av nominalkvot, då verbalsubstantiv ökar behovet av prepositioner. Enligt Melin & Langes uträkningsformel (2000: 48) bidrar en hög frekvens av prepositioner till en hög nominalkvot. Hellspong & Ledin (1997: 68) konstaterar vidare att verbalsubstantiv ökar behovet av prepositioner vilket således borde bidra ytterligare till en hög nominalkvot.

4.2.3 Undersökning av nominalkvot

4.2.3.1. Metod och material

För att bilda mig en uppfattning om hur nominal en fransk vetenskaplig text är i förhållande till svenska motsvarigheter har jag jämfört källtextens första ca 1500 ord med de första ca 1500 orden i två svenska samhällsvetenskapliga artiklar. Dessa vetenskapliga artiklar har jag jämfört med en lika stor textmassa från tre journalistiska artiklar publicerade 2013 i *Dagens Nyheter* och *Sydsvenska Dagbladet*. De nominalkvoter jag räknat fram utifrån dessa artiklar har även jämförts med Margareta Westmans mer omfattande, men ålderstigna material från boken *Bruksprosa* (1974). För att jämföra resultaten med fransk journalistisk text räknade jag även ut nominalkvoten för en artikel i *Le Monde* av motsvarande längd som de övriga analyserade textavsnitten (ca 1500 ord).

Vid beräkningarna har jag använt mig av den formel som beskrivs av Melin & Lange (2000:48) och som innebär att nominalkvoten räknas ut med formeln

$$NQ = \frac{\text{substantiv} + \text{prepositioner} + \text{particip}}{\text{Pronomen} + \text{adverb} + \text{verb}}$$

Melin & Lange (idem) ger exempel på två svenska texter på samma tema där en är informationstunn och en är informationspackad. Den informationspackade texten är den som har högst nominalkvot (5,11) av de två och består av mycket få verb, inga adverb och ett enda pronomen. Samma textinnehåll presenterat i en informationstunn text är betydligt längre, har en nominalkvot på 0,63 och innehåller endast 64 N-ord (substantiv+prepositioner+adverb) jämfört med 101 V-ord (pronomen+adverb+verb).

I enlighet med Melin & Lange har jag vid mina uträkningar räknat egennamn till N-orden, men låtit sammansatta namn som ”the USA patriot Act” räknas som ett enda ord.

Artiklar (bestämd eller obestämd) har inte räknats in i vare sig källtexten eller de svenska artiklarna. Ord som kan tillhöra flera ordklasser har räknats utifrån den ordklass de tillhör i sammanhanget. Siffror har bara räknats i de fall de betecknar ett datum eller ett årtal, och i dessa fall har hela datumet räknas som tillhörande substantivsidan (N-orden). Adjektiv saknades det anvisningar om i formeln och de har därför inte tagits med i beräkningen. Därför har vissa particip inte tagits med i beräkningen när de framför allt kan anses ha en funktion som adjektiv.

Tabell 1. Jämförelse av nominalkvot

Artikeln/källans namn	Nominalkvot	Språk och genre
Botte : "Le droit contre l'esclavage au Niger"	2,01	Franska, vetenskaplig tidskriftsartikel
Hourcade : "La difficile mais possible transition Birmane"	1,38	Franska, tidningsartikel
Finnström: "Bakåll! Tankar kring en dokumentär målning från ett krigsdrabbat Uganda"	1,41	Svenska, vetenskaplig tidskriftsartikel
Hadenius: "Internationell demokratisering: Utvecklingstrender och förklarande faktorer"	1,35	Svenska, vetenskaplig tidskriftsartikel
DN: "Skydda demokratin"	0,92	Svenska, tidningsartikel
Holmgren: "Ökande förtryck för motståndet att växa"	1,23	Svenska, tidningsartikel
Sydsvenskan: "Sjukregler för psykisk sjukdom ses över"	1,13	Svenska, tidningsartikel
De tre närmast ovanstående tidningsartiklarna tillsammans	1,07	Svenska, tidningsartiklar
Tidningsartiklar använda till Westmans material i <i>Bruksprosa</i> (1974)	1,08	Svenska, tidningsartiklar

4.2.3.2. Resultat och diskussion

Roger Bottes artikel har en nominalkvot på 2,01 medan Hadenius och Finnströms artiklar har en nominalkvot på 1,35 respektive 1,41, alltså med ett medeltal på 1,38. Nominalkvoterna från de svenska vetenskapliga artiklarna kan jämföras med motsvarande tal för de tre svenska tidningsartiklarna, 1,07. Denna kvot ligger anmärkningsvärt nära den kvot som fås av

Westmans (1974) mycket mer omfattande äldre material av tidningsartiklar och som ligger på 1,08. För att jämföra Bottes vetenskapliga artikel med fransk journalistisk text har jag som sagt använt mig av Hourcades artikel i Le Monde. Denna artikel har en nominalkvot på 1,38, det vill säga en lika stor siffra som de svenska vetenskapliga texternas medeltal. Jämfört med svensk vetenskaplig text antyder undersökningen att den svenska journalistiken är mer ”prätig” (Melin & Lange 2000:56) än vad den franska journalistiken förefaller vara jämfört med fransk vetenskapsprosa. Detta är dock en slutsats som är svår att dra med enbart kvantitativa data, särskilt eftersom det rör sig om olika språkssystem. I båda språkkulturena tycks en skillnad i informationstäthet finnas mellan genrerna, där den vetenskapliga texten tenderar att vara mer informationstät än den journalistiska

Om man ska utgå ifrån skillnaden i nominalkvot mellan Bottes text och motsvarande siffror för de svenska vetenskapliga texterna borde svensk översättning av fransk vetenskaplig text definitivt vara mer verbal än sin förlaga. Detta är i synnerhet sant om ett mål för översättningen är att den översatta texten ska överensstämma med den stil som kännetecknar genren i målspråkkulturen. I den mån det är möjligt med tanke på begriplighet och stil bör dock en sådan svensk översättning inte bli så verbal att den övergår till att likna svensk journalistisk text.

4.2.4. Undersökning av andel verbalsubstantiv

Inom språkvetenskap syftar abstraktionsnivå på i vilken utsträckning ett ord har stort betydelseomfång men litet betydelseinnehåll (Melin & Lange 2000: 64). Med andra ord ställs frågan: hur mycket får vi veta om referenten och hur många referenter stämmer in på beskrivningen? Detta kan liknas med begrepp som intension och extension. Substantiv med liten intension (litet betydelseinnehåll) men stor extension (stort betydelseomfång) är abstrakta medan de som ger mycket information om en eller ett fåtal specifika referenter är konkreta. *Varelse* är till exempel ett ord med betydligt större extension och betydelseomfång än *tjur* för att ta exempel från Melin & Lange (idem).

Lagerholm (2008:108) påpekar att verbalsubstantiv är en särskild typ av abstrakta substantiv, som på svenska ofta bildas ur en verbstam, med suffix som –ing eller –ning. Verbalsubstantiv är särskilt vanliga i franska, i synnerhet i jämförelse med germanska språk. Vinay & Darbelnet (1958:102) citerar apropå detta Charles Bally:

”bien loin de rechercher [comme le fait l’allemand] le devenir dans les choses, il[le français] présente les événements comme des substances”

”långt ifrån att söka (som i tyskan) rörelsen i tingen, presenteras (i franskan) händelserna som statiska”

Det är alltså ingen tendens i enbart akademisk franska att företrädesvis beskriva verkligheten med substantiv, men som vi har sett ovan har den vetenskapliga franskan ett mer nominalt innehåll än den journalistiska franskan. En fråga man kan ställa sig är om textgenrerna skiljer sig åt i fråga om substantivens abstraktionsgrad. Eftersom det är svårt att säga något generellt om ett substantivs abstraktionsgrad utan att jämföra det med ett annat substantiv inom samma kategori, kan det vara lockande att avgränsa analysen på mer objektiva grunder. Det som här beräknas är därför andelen verbalsubstantiv av det totala antalet substantiv. Franska verbalsubstantiv (Ingo 2007:207) kan bildas med många olika suffix såsom *-age*, *-aison*, *-ison*, *-tion*, *-ment* och *-ure* (främst för verb som i infinitiv slutar på *-re*). De kan också bildas av ett perfekt particip som substantiverats (som *prise* och *pensée*) eller enbart av en verbstam (som *pêche* och *marche*) (franska Wikipedia).

4.2.4.1. Metod för beräkning av andel verbalsubstantiv

En metodologisk fråga som måste ställas är huruvida nominaliseringar från latinska verb som ärvts av det franska språket i sin nominaliserade form (såsom *enquête* ”undersökning”, *résultat* ”resultat”, *concours* ”medverkan, bidrag, tävling”) ska räknas eller inte. Frågan är väsentlig eftersom det franska språket faktiskt består av väldigt många nedärvda latinska verbalsubstantiv och det kan hävdas att betydelsen i en redan i latinet nominaliserad form var högst abstrakt redan när det uppgick i vad som idag är det franska språket. I vissa fall är bara ändelsemönstret ärvt från latin men verbalsubstantivet kan vara bildat senare, inom franskan. Som exempel är *couture* (”sömnad” jfr. *coudre* ”att sy”) en latinsk nominalisering som franskan ärvt från latinet, men *mouture* (”malning” av *moudre* ”att mala”) är ett verbalsubstantiv som bildats efter den latinska perioden. (Franska Wiktionary 2013.) Eftersom jag vill att två kriterier ska vara uppfyllda för att räkna ordet som verbalsubstantiv räknas inte de ärvda latinska verbalsubstantiven. Kriterierna är att verbalsubstantivet ska ha bildats inom det egna språksystemet och inte vara nedärvt och att verbalsubstantivet ska vara bildat av ett verb som fortfarande används i detta språksystem.

Då jag valde att inte räkna med ärvda latinska verbalsubstantiv så har jag heller inte tagit med sådana verbalsubstantiv i svenskan som inte Svenska Akademiens Ordbok (SAOB) benämner som verbalsubstantiv. Flera av de svenska verbalsubstantiven har lånats av tyskan

eller latinet och dessa har då inte tagits med i beräkningen. Det som har räknats ut är andelen verbalsubstantiv av totala antalet substantiv, alltså inte av totala antalet N-ord, vilket skulle ha inkluderat prepositioner och particip. I och med detta har jag heller inte räknat particip som inte blivit lexikaliserade som substantiv.

Samma material har använts som i beräkningen av nominalkvot, det vill säga de ca 1500 första orden av Bottes, Hadenius, Finnströms och Hourcades texter och de sammanlagt ca 1500 orden i de tre svenska tidningsartiklarna. Som exempel på franska substantiv som har kommit att räknas som verbalsubstantiv kan nämnas *exploitation, assujettissement, mariage, chasse, délit, jugement, accès, descendant, assassinat, soulèvement, référence, donnée* och *regard*. I de svenska texterna har räknats verbalsubstantiv såsom *vitnesskildring, återuppbyggnad, befolkning, försök, utbildning, betydelse, omdöme, ovilja, lidande, förståelse, händelse, motsats, fördelning, förhållande, början* och *frånvaro*.

Tabell 2. Jämförelse av andel verbalsubstantiv

Artikeln/källans namn	Andel verbalsubstantiv av alla substantiv	Språk och genre
Botte: "Le droit contre l'esclavage au Niger"	37,0 %	Franska, vetenskaplig tidskriftsartikel
Hourcade: "La difficile mais possible transition Birmane"	21,9 %	Franska, tidningsartikel
Finnström: "Bakhåll! Tankar kring en dokumentär målning från ett krigsdrabbat Uganda"	19,8 %	Svenska, vetenskaplig tidskriftsartikel
Hadenius: "Internationell demokratisering: Utvecklings-trender och förklarande faktorer"	19,4 %	Svenska, vetenskaplig tidskriftsartikel
DN: "Skydda demokratin"	15,3 %	Svenska, tidningsartikel
Holmberg: "Ökande förtryck för motståndet att växa"	8,5 %	Svenska, tidningsartikel
Sydsvenskan: "Sjukregler för psykisk sjukdom ses över"	8,3 %	Svenska, tidningsartikel
De tre närmast ovanstående tidningsartiklarna tillsammans	11,4 %	Svenska, tidningsartiklar
Tidningsartiklar använda till Westmans material i <i>Bruksprosa</i> (1974)	10,7 %	Svenska, tidningsartiklar

4.2.4.2. Resultat

För att börja med de franska texterna så är andelen verbalsubstantiv markant högre i Bottes vetenskapliga text än i den journalistiska texten. Bottes artikel har en andel på 37 % utan att de ovan nämnda ärvda latinska verbalsubstantiven räknats in. Enligt samma sätt att räkna har den journalistiska franska texten 21,9 % verbalsubstantiv av de redan markant färre substantiven totalt sett. På så sätt kan vi konstatera att den franska vetenskapliga texten inte bara har en markant högre nominalkvot än den franska journalistiska texten utan även att den har nästan dubbelt så hög andel verbalsubstantiv. Således återfinns två faktorer som var för sig bidrar till en abstrakt och nominal stil (Lagerholm 2008: 107-108).

Nästa steg i undersökningen blir att undersöka hur diskrepansen ser ut mellan de svenska textgenrerna. Hadenius vetenskapliga artikel, som har en nominalkvot jämförbar med Hourcades journalistiska, har dessutom en andel verbalsubstantiv (19,4%) som ligger nära andelen för Hourcades text. Detsamma gäller för Finnströms text vars andel verbalsubstantiv är närapå identisk med den för Hadenius artikel (19,8%). Westmans (1974:73) material uppvisar 10,7 % verbalsubstantiv för de svenska journalistiska texterna, medan de av mig undersökta svenska tidningsartiklarna från 2013 har en sammanlagd andel verbalsubstantiv på 11,4 %. Westmans siffror tycks således, utifrån materialet som här använts, fortfarande vara representativa för den svenska journalistiska textgenren. Verbalsubstantiven är färre än i den franska journalistiska texten, men kanske inte färre än väntat givet generella skillnader mellan språken.

4.2.5. Slutsatser om beräkningarna

Som den här undersökningen har visat finns det likheter mellan fransk journalistisk text och svensk vetenskaplig text när det gäller nominalkvot och andel verbalsubstantiv. Det går att föreställa sig olika slutsatser att dra utifrån detta konstaterande. Man skulle kunna tänka sig en översättningsstrategi något inspirerad av Nidas modell för översättning i tre steg (Ekerot 2011: 177f) med en källspråklig mellanstruktur där en eller ett par nominalfraser i en vetenskaplig fransk text omvandlas till verbfraser för att påminna mer om journalistisk franska. Denna kunde då överföras så semantiskt likt som möjligt till svenska för att sedan bearbetas för att förbättra läsbarheten. Den målspråkliga mellanstrukturen skulle då präglas av fransk journalistisk text med motsvarande andel substantiv, vilket skulle innebära att stilen mer borde likna svensk vetenskaplig text. Nedan ska jag dock istället skapa en målspråklig

mellanstruktur som snar behåller källtextmeningens höga andel substantiv för att illustrera fall där det är uppenbart att jag dragit ner på nominalkvoten.

4.2.6. Översättning av meningar med hög nominalkvot

Nedan kommer jag ge några exempel på hur medvetenhet om nominalkvot och andel verbalsubstantiv kan användas för att hantera meningar som i starkt imitativ översättning till svenska blir för abstrakta och nominala i förhållande till sin genre. Följande mening handlar om hur inte bara rättssystemet utan även systemet för jordäggande i Niger främjar slaveriets fortsatta existens.

De même, la survivance de certains systèmes de tenure foncière favorise la persistance de pratiques esclavagistes dans la mesure où les descendants d'esclaves, ne pouvant accéder à la propriété des terres, sont contraints d'accepter un régime de servage. (KT rad 514)

Ovanstående mening har en nominalkvot på 2,6 och ligger således en bit över det normala även för artikeln i fråga. En starkt imitativ översättning av denna mening skulle naturligtvis bli väldigt rik på tunga nominalfraser på svenska (och i princip inte gå att begripa):

*På samma sätt främjar fortlevnaden av vissa system för förläning av land slaveriets framhårdande, såtillvida att slavättlingar, eftersom de inte kan bli jordägare, är tvungna att acceptera livegenskapen.

På svenska får meningen då en nominalkvot på 1,67. Min första översättning (nedan) innebar bara att *en* av nominalfraserna ovan transformerades, i det här fallet till en att-sats (i fetstil), så att nominalkvoten går ner till 1,4:

(Översättning 1) På samma sätt innebär fortlevnaden av vissa system för förläning av land **att slaveriet framhårdar**, såtillvida att slavättlingar, eftersom de inte kan bli jordägare, är tvungna att acceptera livegenskapen.

För att ytterligare dra ner på nominalkvoten bearbetade jag sedan meningen vidare, på så sätt att verbalsubstantivet *fortlevnad* istället skrevs ut i presens som *fortlever* och *innebär (...) att* skrevs om till *som gör att*. Detta blev den form jag valde att ha med i översättningen:

(Översättning 2) På samma sätt **fortlever** vissa system för förläning av land **som gör att** slaveriet framhårdar, såtillvida att slavättlingar, eftersom de inte kan bli jordägare, är tvungna att acceptera livegenskapen.

Dessa omskrivningar ger en nominalkvot på 1 vilket kan anses vara en relativt normal siffra för en svensk text av vetenskaplig genre, möjligen med lite för stark tendens mot det verbala.

4.2.7. Översättning av meningar med hög andel verbalsubstantiv

Vissa meningar har förutom en hög nominalkvot även en hög andel verbalsubstantiv. Dessa meningar kan bli väldigt abstrakta och svårbegripliga på svenska om de översätts på så sätt att de franska verbalsubstantiven översätts med svenska verbalsubstantiv. Följande exempel på en mening med hög andel verbalsubstantiv handlar om frågor som Timidria vid sin undersökning ställt om hur slavar bestraffades vid olydnad och om de lokala myndigheternas kännedom om deras situation.

D'autres questions ont porté sur les risques encourus en cas de désobéissance et sur la nature des violences subies, sur la connaissance de la situation d'esclavage des enquêté(e)s par les autorités administratives et de la réaction de celles-ci à cette situation. (KT rad 624)

Denna mening har en nominalkvot som är så hög som 4,8, och en andel verbalsubstantiv på 33 %. Om den skulle översättas starkt imitativt till svenska skulle den kunna se ut så här (och ha en nominalkvot på 5 och en andel verbalsubstantiv på 18 %):

*Andra frågor handlade om tagna risker vid olydnad och typen av utstått våld, om kunskapen hos de lokala myndigheterna om de utfrågades situation av slaveri och deras reaktion på situationen.

Ovanstående mening framstår som ett ganska grovt fall av interferens från källspråket. Källtextmeningen är ett exempel på när nästan samtliga nominal- och participfraser i en fransk mening med fördel skrivs om till verbfraser, som nedan i den version jag haft med i översättningen:

Andra frågor handlade om vilka risker slavar löper vid olydnad och vilken typ av våld de utsätts för, om huruvida de lokala myndigheterna kände till slaveriet och hur de i så fall reagerat på situationen.

Genom dessa transformationer får den svenska meningen en för genren mer normal nominalkvot på 1,18 och en andel verbalsubstantiv på 11,1 %. Meningen liknar visserligen

lite mer journalistisk än vetenskaplig stil, men de nominaliseringar som hade kunnat göras för att höja abstraktionsnivån hade mest bidragit till att göra meningen svårbegriplig, som exemplifieras av meningen dessförinnan.

4.2.8. Avslutande kommentarer om abstraktionsgrad och informationstäthet

Att beräkna nominalkvoten hos texter för att få en indikation på dess grad av informationstäthet, har visat sig vara ett användbart verktyg utan svåra metodologiska hinder. Det går att ifrågasätta värdet av att beräkna nominalkvot på meningsnivå som jag har gjort i exemplen ovan men jag anser att det även på denna nivå ger en god uppskattning av hur även en enskild mening befinner sig stilmässigt.

Beräkningar av andel verbalsubstantiv har däremot visat sig vara belagt med vissa metodologiska oklarheter, möjligen orsakade av mitt eget val att utesluta de verbalsubstantiv som är nedärvda eller lånade från andra språk. På textnivå har beräkningar av andel verbalsubstantiv varit en användbar indikation på en texts abstraktionsnivå som också visat sig ligga i linje med förväntningarna utifrån nominalkvoter och genretillhörighet. När det gäller beräkningar av andel verbalsubstantiv på meningsnivå får dess resultat mest en roll av komplementär uppgift till nominalkvoten. Andelen verbalsubstantiv har inte haft samma relevans för översättning som nominalkvoten eftersom det i översättningen av den här artikeln har varit mer motiverat att göra transformationer från nominalfraser till verbfraser än att skriva om verbalsubstantiv till mindre abstrakta substantiv. Valet att räkna andel verbalsubstantiv var dock motiverat med tanke på svårigheten att använda andra metoder för att uppskatta andelen abstrakta substantiv.

4. Avslutande kommentar till uppsatsen

I källtextanalysen har jag fokuserat mycket på sändarrollen som tidskriften har och vad som karaktäriserar de texter som publiceras i tidskriften. Viktiga aspekter har också varit textbindningen, med den komplexa kronologin i temadispositionen, de varierade upprepningen i referensbindningen och de ofta adverbiala konnektiverna som inleder många meningar.

I översättningskommentaren har jag tagit upp två aspekter som jag anser kännetecknar denna artikel och franskt akademiskt skriftspråk i allmänhet. Både fenomenet med vänstertunga meningar och den höga graden av informationstäthet bjuder på utmaningar för

översättaren, i synnerhet när man har valt att tillämpa en imitativ global strategi. Ofta är det svenskans grammatiska struktur som sätter gränserna för i vilken utsträckning textens stil överhuvudtaget går att överföra till målspråket utan att innehållet ändras. I andra fall är det den nutida akademiska svenskans mer verbala och jämfört med franskan mindre informationstäta stil som gör att textens struktur måste organiseras på ett nytt sätt. I båda fallen är det textens begriplighet och läsbarhet som måste vårdas för att dess budskap ska nå fram till nya läsare i målspråkskulturen. I slutändan visade det sig att den imitativa strategin i i många fall fick ge vika för funktionella hänsyn. Arbetet har gett mig lärdomen att trots att en viss strategi valts i arbetets inledningsskede kan sättet att hantera en text glida över till en helt annan arbetslogik. Våra förutfattade meningar om genrer, språkssystem och texter till trots är det själva arbetet med en text som ger oss svaret på hur vi tar oss an den.

Källförteckning

Källtexten:

Botte, Roger, 2003: Le droit contre l'esclavage au Niger. *Politique Africaine* 2003: 90.
<http://www.politique-africaine.com/numeros/pdf/conjonctures/090127.pdf>

Elektroniska resurser:

Centre d'Etudes Africains, 2013: Roger Botte : CEAF, EHESS. (6.5.2013.)
<http://ceaf.ehess.fr/document.php?id=125>

Dagens Nyheter, 2013: Skydda demokratin. *Dagens Nyheter* Nätupplagan. (13.5.2013.)
<http://www.dn.se/ledare/huvudledare/skydda-demokratin>

Franska Wikipedia, 2013: Uppslagsord "Nom verbal". (24.5.2013.)
<http://fr.wikipedia.org>

Franska Wiktionary, 2013: Uppslagsord "Couture"; "Mouture". (10.5.2013.)
<http://fr.wiktionary.org>

Le trésor de la langue française informatisé, 2013. (11.6.2013)
<http://atilf.atilf.fr>

Nationalencyklopedin, 2013: Uppslagsord "Politisk ekonomi". (10.5.2013.)
<http://www.ne.se>

Politique Africaines hemsida, 2013: Conjoncture. (10.5.2013.)
<http://www.politique-africaine.com/conjoncture.htm>

Politique Africaines hemsida, 2013: Actualité scientifique. (24.5.2013.)
<http://www.politique-africaine.com/actua.htm>

Politique Africaines hemsida, 2013: Appel à contributions pour la revue *Politique Africaine* : Boom minier en Afrique - Investissements étrangers, recompositions politiques et conflits sociaux. (24.5.2013.)
http://www.politique-africaine.com/appels/AAC_PolAf_Boom%20minier.pdf

Svenska Akademiens Ordbok (SAOB), 2013. (10.5.2013)
<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

Sydsvenskan, 2013: Sjukregler för psykisk sjukdom ses över. *Sydsvenskan* Nätupplagan. (17.5.2013.) <http://www.sydsvenskan.se/sverige/sjukregler-for-psykisk-sjukdom-ses-over/>

UR:s hemsida, 2013: Världen- slaveri i vår tid. (10.5.2013.)
<http://www.ur.se/Produkter/128644-Varlden-Slaveri-i-var-tid>

Böcker:

Bolander, Maria, 2012: *Funktionell svensk grammatik*. 3 uppl. Stockholm: Liber.

Cutting, Joan, 2002: *Pragmatics and Discourse: A Resource Book for Students*. London & New York: Routledge

Ekerot, Lars-Johan, 2011: *Ordföljd, tempus, bestämdhet*. 2 uppl. Malmö: Gleerups utbildning.

Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten – Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune, 2007: *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.

Lagerholm, Per, 2008: *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur.

Lundquist, Lita, 2005: *Oversættelse: problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. 3 uppl. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Mangold, Jacques, m.fl. (red.), 1998. *Norstedts Stora fransk-svenska ordbok*. Stockholm: Norstedts

Melin, Lars & Lange, Sven, 2000 : *Att analysera text: Stilanalys med exempel*. Lund: Studentlitteratur.

Svensk Ordbok utgiven av Svenska Akademien (SO). Stockholm: Norstedts (distributör)

Vinay, Jean Paul & Darbelnet, Jean, 1995. *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*. Paris: Didier.

Westman, Margareta, 1974. *Bruksprosa*. Stockholm: Liber.

Artiklar:

Bayart, Jean-François, 1981: La politique par le bas en Afrique Noire : Questions de Méthode. I: *Politique Africaine* 1981:1. S. 53-82.

<http://www.politique-africaine.com/numeros/pdf/001053.pdf>

Chabal, Patrick, 2000: Is there a French way of explaining African politics?. I: *International Affairs* 76:4. S. 825-831.

Finnström, Sverker, 2003: Bakhåll! Tankar kring en dokumentär målning från ett krigsdrabbat Uganda. I: *Nätverket: etnologisk tidskrift* 2003:12. S. 26-35.

http://www.academia.edu/343676/Bakhall_Tankar_kring_en_dokumentar_malning_fran_ett_krigsdrabbat_Uganda

Finnström, Sverker, 2008: An African hell of colonial imagination? The Lord's Resistance Army/Movement in Uganda, another story. I: *Politique Africaine* 2008:112. S. 119-139.

Hadenius, Axel, 2006: Internationell demokratisering: Utvecklingstrender och förklarande faktorer. I: *Statsvetenskaplig tidskrift* 2006:3. S.249-261.

Holmgren, Mia, 2013: Ökande förtryck får motståndet att växa. *Dagens Nyheter* Nätupplagan. (17.5.2013.)

<http://www.dn.se/nyheter/varlden/okande-fortryck-far-motstandet-att-vaxa>

Hourcade, Jean, 2013: La difficile mais possible transition birmane. *Le Monde* Nätupplagan. (6.5.2013.)

http://www.lemonde.fr/idees/article/2013/05/06/la-difficile-mais-possible-transition-birmane_3171424_3232.html?xtmc=transition_birmane&xter=5

Lundquist, Lita, 2005: Noms, verbes et anaphores (in)fidèles. Pourquoi les Danois sont plus fidèles que les Français. I: *Langue française* 2005/1:145. S. 73-91.

Mataillet, Dominique, 2004: Le mystère L'Harmattan. I: *Jeune Afrique* (23.8.2004.)

<http://www.jeuneafrique.com/Article/LIN15084lemysnattam0/>